

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ SYSTEMOS ŽEMĖLAPIS

Užsienio šalių žmogaus teisių sistemų analizė

Kurk
Lietuvai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
TEISINGUMO
MINISTERIJA

Analizę parengė projekto vadovė Agnė Pakšytė (agne.paksyte@kurkl.lt)

Projekto savininkė: Aurelija Baltikauskaitė (aurelija.baltikauskaite@tm.lt), Teisingumo ministerijos Tarptautinio bendradarbiavimo ir žmogaus teisių politikos grupės patarėja

Projekto trukmė: 2023.09.18 – 2024.03.01

Analizė rengta: 2024 m. vasarį

Turinys

Ižanga	3
Klausimynas užsienio ekspertams	4
Lyderystė	5
Nacionaliniai žmogaus teisių veiksmų planai	8
Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	11
Tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimas	13
Bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis	15
Valstybės tarnautojų švietimas žmogaus teisių srityje	18
Pabaigos žodis	21

Pirmajame projekto „Lietuvos žmogaus teisių sistemos žemėlapis“ etape, atlikus interviu su valstybinių institucijų ir nevyriausybinų organizacijų atstovais/-ėmis, išskyrėme 6 pagrindinius Lietuvos žmogaus teisių sistemos iššūkius:

1. lyderystės ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumas;
2. tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimo kliūtys;
3. nepakankamai tvarus bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis;
4. siauras žmogaus teisių supratimas visuomenėje ir valstybiniame sektoriuje;
5. finansinių ir žmogiškųjų išteklių stoka;
6. teisinės apsaugos priemonių neprieinamumas.

Dalis šių iššūkių yra susiję su Lietuvos žmogaus teisių užtikrinimo sistemos struktūra: kurios institucijos formuoja valstybės žmogaus teisių politiką ir koordinuoja jos įgyvendinimą? Kokie tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimo ar tarpinstitucinio bendradarbiavimo mechanizmai veikia, siekiant efektyvesnio žmogaus teisių užtikrinimo? Ar aiškus ir nuoseklus Lietuvos institucijų atsakomybių pasidalijimas už skirtingų žmogaus teisių sričių apsaugą?

Tikslas. Sudaryti galimybę įvertinti Lietuvos žmogaus teisių sistemą Europos Sąjungos (ES) valstybių kontekste. Remiantis šia apžvalga bei kitomis projekto rėmuose atliktomis analizėmis, suformuoti galutines šio projekto rekomendacijas Lietuvos žmogaus teisių sistemos tobulinimui.

Metodas. Apžvalgoje pateikiama informacija apie keturių valstybių žmogaus teisių sistemas. Siekiant apžvelgti skirtinguose geopolitiniuose kontekstuose susiformavusias žmogaus teisių užtikrinimo sistemas, buvo pasirinktos valstybės iš skirtingų Europos Sąjungos regionų: Skandinavijos (Suomija), Centrinės Europos (Čekija, Lenkija) ir Vakarų Europos (Airija). Ši apžvalga parengta remiantis užsienio ekspertų apklausa. Ekspertams, dirbantiems pasirinktų šalių valstybinėse institucijose (Teisingumo ministerijose, nacionalinėse žmogaus teisių institucijose), buvo išsiųstas klausimynas (žr. 4 psl.), kviečiant atsakyti į klausimus raštu arba žodžiu, nuotolinio interviu metu. Apklausoje metu surinkta informacija buvo papildyta dokumentų ir informacijos internete analize (ang. *desk research*). Šiai analizei naudoti tekstiniai šaltiniai nurodyti tekste kaip aktyvios nuorodos (jos pažymėtos pabraukimu apačioje).

Struktūra. Šią apžvalgą sudaro 6 dalys: (1) lyderystė, (2) nacionalinis žmogaus teisių veiksmų planas, (3) tarpinstitucinis bendradarbiavimas, (4) tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimas, (5) bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis institucijomis, ir (6) valstybės tarnautojų švietimas žmogaus teisių srityje. Kiekvienoje iš jų, trumpai aprašomas Lietuvos kontekstas ir pateikiama informacija apie keturių pasirinktų užsienio valstybių praktiką toje srityje.

Klausimynas užsienio ekspertams

Lyderystė

- Ar jūsų šalyje yra institucija ar kita valstybinė struktūra (pvz., ministro ar specialaus pareigūno pareigybė, komisija, taryba ir pan.), atsakinga už nacionalinės žmogaus teisių politikos koordinavimą ir (arba) vykdymą? Jei taip, kokia tai institucija ir kokios jos pagrindinės funkcijos?

Nacionalinis žmogaus teisių veiksmų planas

- Ar jūsų šalis rengia ir įgyvendina nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą arba lygiavertį dokumentą? Jei taip, kokias žmogaus teisių temas jis apima ir kaip vykdoma plano įgyvendinimo stebėseną? Jei ne, kaip organizuojamas žmogaus teisių politikos planavimas?

Tarpinstitucinė bendradarbiavimas

- Kaip jūsų šalies vyriausybė organizuoja tarpinstitucinį bendradarbiavimą žmogaus teisių politikos klausimais? Ar egzistuoja vieninga tarpinstitucinė struktūra, klausimams skirtingose žmogaus teisių srityse aptarti, arba specializuotos tarpinstitucinės struktūros, skirtos konkrečioms žmogaus teisių temoms?
- Kaip jūsų šalies vyriausybėje paskirstoma atsakomybė už tarpinstitucines žmogaus teisių temas (pavyzdžiui, antisemitizmą, etninių ir tautinių mažumų politiką, LGBTQIA+ asmenų teises ir pan.)? Ar yra viena pagrindinė institucija, atsakinga už politikos formavimą ir įgyvendinimą šiose temose, ar atsakomybė padalinta tarp kelių institucijų?
- Ar jūsų šalyje egzistuoja mechanizmas, skirtas spręsti situacijoms, kai atsakomybės pasidalijimas už konkrečią žmogaus teisių temą ar klausimą tarp institucijų yra neaiškus?

Tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimas

- Ar jūsų šalies vyriausybė turi standartizuotą procesą ar mechanizmą, skirtą iš tarptautinių organizacijų gautoms rekomendacijoms įgyvendinti ir jų įgyvendinimui stebėti?

Bendradarbiavimas su nevyriausybėmis institucijomis

- Kaip jūsų šalies valstybinės institucijos konsultuojasi su pilietine visuomene ir nevyriausybėmis organizacijomis (NVO) žmogaus teisių klausimais?
- Ar yra mechanizmas, pagal kurį NVO ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų atstovams mokama už dalyvavimą konsultacijose, darbo grupių posėdžiuose ir kituose vyriausybės organizuojamuose bendradarbiavimo formatuose? Jei taip, trumpai paaiškinkite, kaip šis mechanizmas veikia.

Valstybės tarnautojų švietimas žmogaus teisių srityse

- Ar jūsų šalies valdžios pareigūnams rengiami mokymai apie žmogaus teisių principus ir standartus? Kokias temas, jūsų žiniomis, apima tokie mokymai? Ar jūsų šalyje yra valstybinių institucijų, kuriose su žmogaus teisėmis susiję mokymai yra privalomi?

Atliekant interviu šio projekto pirminei apžvalgai, dalis žmogaus teisių lauke dirbančių valstybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų atstovų įvardijo, kad **lyderystės trūkumas** yra vienas iš pagrindinių iššūkių efektyviam žmogaus teisių politikos įgyvendinimui Lietuvoje.

Analizuojant Lietuvos valstybinių institucijų funkcijas žmogaus teisių lauke paaiškėjo, kad **Lietuvoje nėra institucijos ar kitos valstybinės struktūros, kuri būtų atsakinga už Lietuvos žmogaus teisių politikos formavimą, įgyvendinimo koordinavimą ir (arba) įgyvendinimo stebėseną.** Ministerijos yra atsakingos už konkrečių, su jų valdymo sritimi susijusių žmogaus teisių sričių politikos formavimą, koordinavimą, kontroliavimą ir priežiūrą, tačiau nei viena iš ministerijų ar kitų institucijų neturi įgaliojimų formuoti ir koordinuoti valstybės žmogaus teisių politiką plačiąja prasme.

Kitose ES valstybėse atsakomybė už žmogaus teisių politiką yra aiškiau apibrėžta. Šiame skyriuje pateikta informacija apie nacionalinę žmogaus teisių politiką formuojančias ir koordinuojančias institucijas užsienio valstybėse.

Suomija

Trumpai: Suomijos žmogaus teisių politiką koordinuoja Suomijos teisingumo ministerija.

Suomijos teisingumo ministerija koordinuoja valstybės pagrindinių ir žmogaus teisių politiką. Teisingumo ministerija rengia Konstitucijos ir joje įtvirtintų pagrindinių teisių nuostatų pakeitimus, taip pat yra atsakinga už teisės aktų, susijusių su lygybe ir nediskriminavimu, rengimą ir lygybės skatinimą.

Teisingumo ministerija taip pat suteikia įgaliojimus (ang. *appoints*) Vyriausybės pagrindinių ir žmogaus teisių tinklui, pagrindiniam tarpinstitucinio bendradarbiavimo formatui žmogaus teisių klausimams spręsti ir veiksams koordinuoti (plačiau žr. 11 psl.). Suomijos Teisingumo ministerija skelbia informaciją apie įgyvendinamas lygybės skatinimo veiklas ir įrankius tinklalapyje yhdenvertaisuus.fi/en.

Suomijos teisingumo ministerija yra atsakinga už šias, su žmogaus teisėmis susijusias, veiklos sritis:

- lingvistinės teisės;
- lygybė ir nediskriminavimas;
- pagrindinės ir žmogaus teisės;
- etninėms ir tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisės.

Už žmogaus teisių politikos įgyvendinimą atsako ministerijos, kiekviena pagal savo administruojamą sritį.

Trumpai: Airijoje žmogaus teisių politikos koordinavimas necentralizuotas, bet daugelis sričių patenka į Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamento veiklos lauką.

Airijoje nėra vienos institucijos atsakingos už bendrą valstybės žmogaus teisių politikos formavimą ir koordinavimą. Kiekvienas departamentas formuoja ir koordinuoja žmogaus teisių politiką savo valdymo srityje (Airijos politinėje sistemoje departamentai yra ekvivalentūs ministerijoms Lietuvoje).

Nemaža dalis žmogaus teisių klausimų patenka į Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamento veiklos sritį. Airijoje taip pat veikia atskiri (1) Socialinės apsaugos ir (2) Verslo, prekybos ir užimtumo departamentai (Lietuvoje visos šios sritys patenka į Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valdymo sritį).

Įdomu pastebėti, kad Airijoje departamentų veiklos sritys ir atsakomybės nuolat keičiasi, funkcijų tarp departamentų perdavimo procedūra yra aiškiai apibrėžta ir dažnai naudojama. Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamentas įgavo dabartinį pavadinimą ir funkcijas 2020 m., perkėlus negalios, lygybės, žmogaus teisių ir integracijos failą iš Teisingumo departamento į tuometinį Vaikų ir jaunimo reikalų departamentą.

Horizontalų departamentų pasiskirstymą už žmogaus teisių apsaugą įtvirtina ir viešojo sektoriaus lygybės ir žmogaus teisių prievolė, kuri įpareigoja visas viešąsias įstaigas Airijoje skatinti lygybę, užkirsti kelią diskriminacijai ir apsaugoti savo darbuotojų, klientų, paslaugų gavėjų ir visų, kuriuos veikia jų politika ir planai, žmogaus teises. Ji numatyta 2014 m. Airijos žmogaus teisių ir lygybės komisijos įstatymo 42 str. Šios prievolės įgyvendinimą prižiūri Airijos žmogaus teisių ir lygybės komisija (taip pat žr. 19 psl.)

Trumpai: Žmogaus teisių politikos koordinavimo funkcija nėra aiškiai apibrėžta, tačiau dalį žmogaus teisių politikos koordinuoja ministrai be ministerijų – lygybės, pilietinės visuomenės ir vyresnių piliečių reikalų.

Lenkijoje už valstybės žmogaus teisių politikos formavimą ir koordinavimą bendrąja prasme atsakingas Ministras pirmininkas ir Ministrų taryba, tačiau 2023 m. pabaigoje Lenkijos ministrų kabinete buvo įsteigtos trys, glaudžiai su valstybės žmogaus teisių politika susijusios, pozicijos: Lygybės ministro, Pilietinės visuomenės ministro ir Vyresnių piliečių reikalų ministro. Šie ministrai priklauso ministrų kabinetui, tačiau neturi jų valdymo sritis atitinkančių ministerijų, t.y., Lenkijoje nėra lygybės, pilietinės visuomenės ir vyresnių piliečių reikalų ministerijų.

Lygybės ministras koordinuoja vyriausybės lygybės politikos įgyvendinimą, įskaitant kovą su diskriminacija, koordinuoja veiklas, susijusias su nediskriminavimu, vykdo poreikių analizę, rengia pasiūlymus valstybės politikai kovojant su lygybės principo pažeidimais. Kadangi Lygybės ministras nevadovauja ministerijai, remiantis Lenkijos konstitucija, jis neturi teisės kurti teisės aktų, tačiau gali rengti ir teikti nuomones dėl teisės aktų projektų ir kitų vyriausybės dokumentų.

Už žmogaus teisių politikos įgyvendinimą atsako ministerijos, kiekviena pagal savo administruojamą sritį.

Čekija

Trumpai: Žmogaus teisių klausimus koordinuoja nuolatinės tarybos prie Čekijos vyriausybės ir vyriausybės žmogaus teisių komisaras.

Bendraja prasme, už Čekijos žmogaus teisių politikos formavimą ir koordinavimą yra atsakinga Čekijos vyriausybė, kurioje veikia žmogaus teisių skyrius. Prie Čekijos vyriausybės yra įsteigtos šešios su žmogaus teisių temomis dirbančios tarybos – nuolatiniai patariamieji ir darbo organai (ang. *advisory and working bodies*), sudaryti iš vyriausybės narių ir kitų ekspertų: Vyriausybės žmogaus teisių taryba, Vyriausybės taryba romų mažumos reikalams, Vyriausybės lyčių lygybės taryba, Vyriausybės nacionalinių mažumų taryba, Vyriausybės asmenų su negalia taryba ir Vyriausybės taryba nevyriausybiniams ir nepelno siekiančioms organizacijoms. Šios tarybos pataria Vyriausybei bei ministerijoms žmogaus teisių politikos klausimais bei koordinuoja pagrindines ministerijų politikos kryptis žmogaus teisių srityje.

Šias tarybas sudaro 15-20 narių, maždaug pusė jų – valstybinių institucijų, ministerijų atstovai/-ės, kita pusė – nevyriausybinių organizacijų, akademijos ir pilietinės visuomenės atstovai/-ės. Tarybų nariai susitinka mažiausiai keturis kartus per metus, tačiau kiekviena iš šių tarybų turi ir nuolatos dirbantį sekretoriatą. Kai kurių tarybų nutarimus vykdo specialiai tam suformuoti vyriausybės skyriai (pvz., lyčių lygybės skyrius).

Šalia kai kurių tarybų įsteigti ir smulkesni komitetai, skirti siauresnėms žmogaus teisių temoms. Pavyzdžiui, šalia Vyriausybės lyčių lygybės tarybos veikia Smurto artimoje aplinkoje prevencijos komitetas, Akušerijos komitetas, Darbo, privataus gyvenimo ir šeimos derinimo komitetas ir kt. komitetai.

Taip pat, Čekijos Vyriausybėje įsteigtos Vyriausybės žmogaus teisių komisaro ir Vyriausybės romų mažumos reikalų komisaro pareigybės. Čekijos vyriausybės žmogaus teisių komisaras rengia pasiūlymus žmogaus teisių padėčiai gerinti, rengia žmogaus teisių apsaugos ilgalaikės plėtros koncepcijas, rengia ataskaitas apie įsipareigojimų, kylančių iš tarptautinių žmogaus teisių sutarčių, vykdymą, kurias Čekija teikia atskiriems sutarčių stebėsenos mechanizmams JT, Europos Tarybos ir ES lygmeniu.

Nacionaliniai žmogaus teisių veiksmų planai

Nacionalinius žmogaus teisių veiksmų planus valstybėms rekomenduota rengti 1993 m. Pasaulinėje žmogaus teisių konferencijoje ir jos baigiamajame pareiškime – Vienos deklaracijoje. Danijos žmogaus teisių instituto duomenimis, iki 2012 m. valstybės į šį raginimą reagavo gana vangiai, tačiau per paskutinį dešimtmetį vis daugiau valstybių ėmė kurti ir atnaujinti žmogaus teisių veiksmų planus. Kai kuriose ES valstybėse ši praktika tapo nuolatine. Pavyzdžiui, Vokietija žmogaus teisių veiksmų planus kuria nuo 2005 m. ir 2023 m. patvirtino devintąjį tokį planą. Planai kuriami ir reguliariai atnaujinami Suomijoje, Nyderlanduose, Kroatijoje.

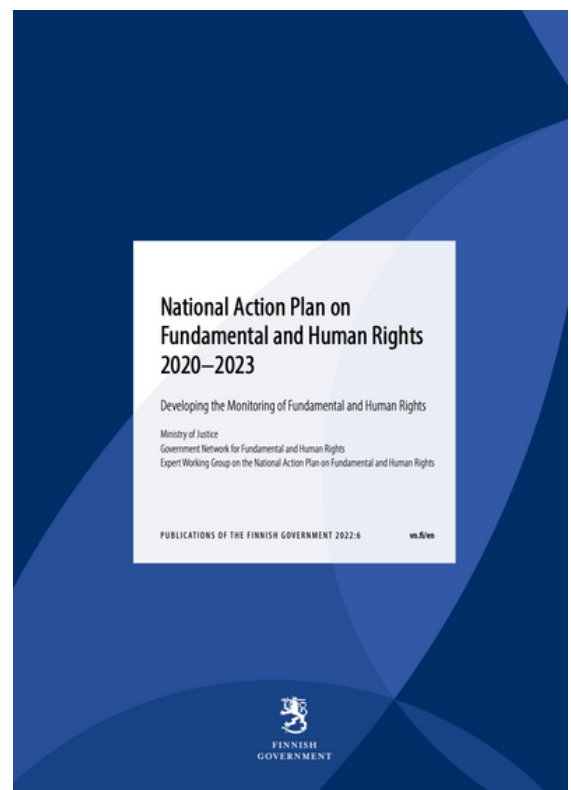
Lietuva priėmė ir įgyvendino tik vieną tokį planą: Nacionalinį žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos 2002-2004 m. veiksmų planą. Kai kurioms žmogaus teisių sritims Lietuvoje kuriami atskiri veiksmų planai, pavyzdžiui Moterų ir vyrų lygių galimybių 2023-2025 m. veiksmų planas, Romų integracijos planas iki 2030 m., Asmens su negalia dalyvumo užtikrinimo 2024-2026 m. veiksmų planas, 2021-2030 m. įtraukios darbo rinkos plėtros programa ir kt. Lietuvos kontekste, žmogaus teisių politikos planavimo dokumentai dažniausiai yra rengiami ir tvirtinami ministerijų lygmenyje. Dalies valstybinių institucijų ir NVO atstovų, kurie buvo kalbinti įgyvendinant pirmąjį projekto etapą, nuomone, Lietuvos žmogaus teisių sistemai trūksta vieningos žmogaus teisių strategijos.

Suomija

Trumpai: Suomijoje įprasta nacionalinių žmogaus teisių veiksmų plan nacionalinių žmogaus teisių veiksmų planų praktika.ų praktika.

Šios apžvalgos rengimo metu (2024 m. vasarį) Suomija ruošė ketvirtąjį žmogaus teisių veiksmų planą. Dabartinėje Suomijos Vyriausybės programoje teigiama, kad naujasis veiksmų planas bus susijęs su pagrindinių teisinės valstybės struktūrų stiprinimu (ang. *strengthening the basic structures of the rule of law*).

Ankstesniame, 2020-2023 m. nacionaliniame veiksmų plane, daugiausia dėmesio skirta pagrindinių ir žmogaus teisių stebėsenos Suomijoje stiprinimui, tyrimais grindžiamos politikos formavimui ir pagrindinių ir žmogaus teisių politikos poveikio vertinimui.

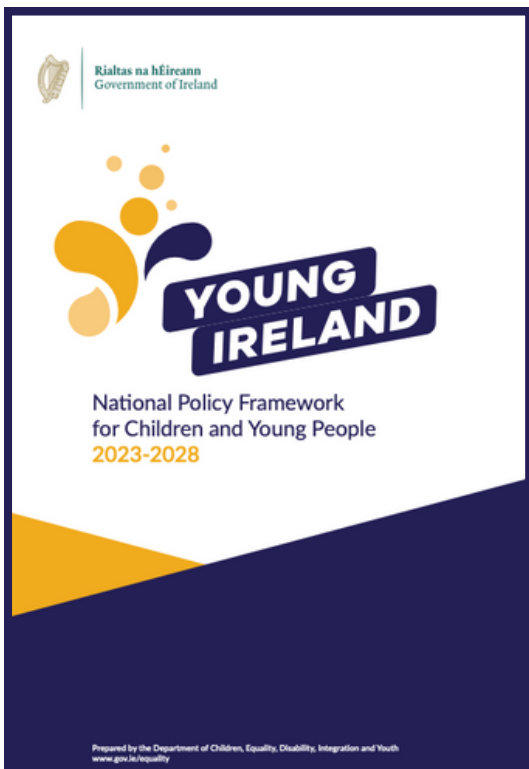
Suomijos nacionalinis pagrindinių ir žmogaus teisių veiksmų planas, 2020-2023 m.

Suomijos veiksmy plano rengimui vadovauja ir jo įgyvendinimą stebi Vyriausybinis pagrindinių ir žmogaus teisių tinklas (žr. 11 psl.).

Kai kurioms žmogui teisių sritims rengiamos atskiros strategijos ar veiksmy planai, pvz., Stambulo konvencijos veiksmy planas, 2022-2025 m.

Airija

Trumpai: Airijoje nekuriami nacionaliniai žmogaus teisių veiksmy planai, tačiau rengiamos strategijos atskiroms žmogaus teisių sritims, skiriama daug dėmesio jų įgyvendinimo ir stebėsenos struktūroms.

Airijos nacionalinių žmogaus teisių strategijų pavyzdžiai:

- Nacionalinė mergaičių ir moterų strategija 2017-2020 m.;
- Nacionalinės vaikų ir jaunimo politikos gairės 2023-2028 m.;
- Nacionalinė klajoklių ir romų įtraukties strategija, 2017-2021 m.;
- Nacionalinė negalios įtraukties strategija 2017-2021 m.;
- LGBT strateginis planas 2023-2027 m.;
- Migrantų integracijos strategija, 2017-2020 m.;
- Airijos nacionalinis anti-rasizmo planas.

Airijos nacionalinės vaikų ir jaunimo politikos gairės, 2023-2028 m.

Kiekviena iš aukščiau išvardintų strategijų turi atskirą vykdymo ir koordinavimo struktūrą (pvz., vykdymo stebėsenos komitetą/-us) ir įgyvendinimo planą (esant poreikiui, strategijos įgyvendinimas gali būti padalintas į kelis veiksmy planus, skirtus atskiroms institucijoms).

2023 m. buvo vykdyta nepriklausoma trijų Airijos žmogaus teisių politikos strategijų peržiūra (Migrantų integracijos strategijos, Nacionalinės moterų ir mergaičių strategijos ir Nacionalinės klajoklių ir romų įtraukties strategijos), kurios išvados parodė, kad Airijos žmogaus teisių strategijos yra per plačios (t.y., kiekvienoje strategijoje numatoma per daug veiksmy ir prioritetinių sričių) ir šių strategijų įgyvendinimą prižiūri per dideli koordinavimo komitetai. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atstovai įsitraukia siekiant padėti Airijai sukonkretinti, susiaurinti žmogaus teisių užtikrinimo ir apsaugos planavimo dokumentus (ypač kuriant naują vaikų ir jaunimo strategiją).

Trumpai: Lenkijoje nekuriami nacionaliniai žmogaus teisių veiksmų planai ir, ekspertų teigimu, trūksta nuoseklios, realius visuomenės poreikius atliepiančios žmogaus teisių strategijos.

Lenkijoje nekuriami nacionaliniai žmogaus teisių veiksmų planai. Kai kurioms žmogaus teisių temoms rengiamos atskiros strategijos, pavyzdžiui, Nacionalinė asmenų su negalia strategija 2021-2030 m.

Lenkijos žmogaus teisių komisaro biuro atliktoje Lenkijos žmogaus teisių struktūrų analizėje* teigiama, kad Lenkijai trūksta bendros nacionalinės žmogaus teisių strategijos. Valstybinės institucijos, dažniausiai vyriausybė ir ministerijos, kuria žmogaus teisių apsaugos strategijas, tačiau jose daugiausia dėmesio skiriama ne bendrai žmogaus teisių apsaugai, o atskirų sektorių klausimams. Be to, pasak šios analizės, tokios strategijos retai atspindi realias Lenkijos žmogaus teisių problemas ir dažniau atkartoja tarptautinių organizacijų iškeltus tikslus ir nurodytas gaires.

Trumpai: Čekijoje nekuriami nacionaliniai žmogaus teisių veiksmų planai, tačiau rengiamos strategijos atskiroms žmogaus teisių sritims, kurias prižiūri nuolatinės, prie Vyriausybės įsteigtos tarybos.

Čekijos nacionalinių žmogaus teisių strategijų pavyzdžiai:

- Romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strategija, 2021-2030 m.;
- Lyčių lygybės strategija, 2021-2030 m.;
- Nacionalinis planas asmenų su negalia lygioms galimybėms skatinti, 2021-2025 m.;
- Bendradarbiavimo tarp viešojo administravimo įstaigų ir nevyriausybių, ne pelno siekiančių organizacijų strategija, 2021-2030 m.

Strategijų įgyvendinimą prižiūri tarybos prie Čekijos Vyriausybės (plačiau žr. 7 psl.). Įdomu tai, kad Romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strategijos įgyvendinimui koordinuoti ir prižiūrėti specialiai įsteigta Vyriausybės romų mažumos reikalų komisaro pareigybė, įvertinus šios strategijos tarpinstituciškumą ir plotį. Čekijos Vyriausybės internetinėje svetainėje rašoma: „Ši pareigybė įsteigta todėl, kad, atsižvelgiant į darbotvarkės, susijusios su romų mažumos integracija, apimtį ir jos fragmentiškumą tarp įvairių valstybės valdymo institucijų, būtina šiai darbotvarkei sukurti atskirą funkciją.“

*Rengiant šią apžvalgą (t.y., 2024 m. vasarį), Lenkijos žmogaus teisių komisaro biuro atlikta Lenkijos žmogaus teisių struktūrų analizė dar nebuvo paviėšinta.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Didžiosios dalies žmogaus teisių užtikrinimas reikalauja skirtingų institucijų įsitraukimo, todėl efektyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir aiškus atsakomybių pasidalijimas tarp institucijų yra svarbūs sėkmingos žmogaus teisių politikos elementai. Lietuvoje nėra bendradarbiavimo formato, skirto bendrai žmogaus teisių politikai, tačiau egzistuoja konkrečioms žmogaus teisių sritims skirtos komisijos, tarybos ir tinklai, pavyzdžiui, Lygių galimybių tinklas arba Tarpžinybinė vaiko gerovės komisija.

Apklausoje metu užsienio ekspertų klausėme ar jų valstybėse veikia bendrai žmogaus teisių politikai skirti tarpinstitucinio bendradarbiavimo formatai, kokios jų funkcijos bei kaip vyriausybėje pasidalinama atsakomybe už temas, kurios patenka į kelių ministerijų ar institucijų kompetencijos sritis.

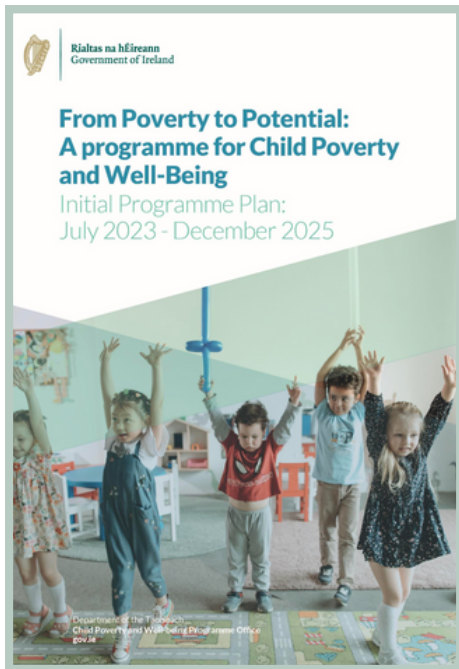
Trumpai: Pagrindinis tarpinstitucinio bendradarbiavimo formatas žmogaus teisių klausimams Suomijoje – Vyriausybės pagrindinių ir žmogaus teisių tinklas.

Pagrindinė tarpinstitucinio bendradarbiavimo žmogaus teisių srityje platforma Suomijoje – Vyriausybės pagrindinių ir žmogaus teisių tinklas. Jam įgaliojimus suteikia (ang. *appoints*) Teisingumo ministras, tinklui pirmininkauja Teisingumo ministerijos atstovas/-ė. Tinklą sudaro visų ministerijų atstovai ir ekspertai iš Teisingumo kanclerio biuro, Parlamento ombudsmeno biuro ir Žmogaus teisių centro. Tinklas stebi pagrindinių ir žmogaus teisių padėtį Suomijoje, Suomijos tarptautinių įsipareigojimų žmogaus teisių srityje įgyvendinimą šalyje ir Vyriausybės pagrindinių ir žmogaus teisių politikos įgyvendinimą. Vienas iš pagrindinių ir žmogaus teisių tinklo tikslų – stiprinti vidinę Vyriausybės koordinaciją žmogaus teisių klausimais. Taip pat, tinklas inicijuoja mokslinių tyrimų ir plėtros projektus, kuriais siekiama viešinti informaciją apie pagrindinių ir žmogaus teisių įgyvendinimą Suomijoje bei vadovauja Suomijos trečiojo nacionalinio pagrindinių ir žmogaus teisių veiksmų plano įgyvendinimui ir atlieka jo įgyvendinimo stebėseną.

Trumpai: Tarpinstitucinį bendradarbiavimą koordinuoja daugiausiai su žmogaus teisėmis dirbantis Vyriausybės departamentas – Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamentas, tačiau siekiant efektyvaus atsako į naujas, tarpinstituciško pobūdžio problemas kuriami specialūs pakomitečiai.

Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamentas koordinuoja tarpinstitucinį bendradarbiavimą dėl didžiosios dalies žmogaus teisių klausimų, tačiau kiekviena Airijoje įgyvendinama žmogaus teisių strategija turi savo įgyvendinimo ir įgyvendinimo priežiūros struktūrą (žr. 9 psl.).

Pirminis vaikų skurdo ir gerovės planas, 2023 liepai – 2025 gruodžiui

Iškilus naujoms tarpinstituciško pobūdžio problemoms, kurios reikalauja greitos institucijų reakcijos, reikalauja skirtingų institucijų įsitraukimo arba nėra aišku kuri institucija turėtų koordinuoti jos sprendimą, Airijoje sukuriama specialūs ministrų kabineto pakomitečiai (ang. *subcommittees*). Dažniausiai jie sujungia skirtingų departamentų narius ir yra skirti trumpalaikiam temų koordinavimui (2-3 metams). Pavyzdžiui, tokio pobūdžio jungtinis komitetas buvo sukurtas vaikų skurdo problemai spręsti. Siekiant greitai ir efektyviai atrasti sprendimą šiai problemai, ji buvo iškelta į ministro pirmininko kabineto lygmenį, suburtas jungtinis komitetas, skirtas problemos analizei, sprendimų paieškai ir jų įgyvendinimo tarp skirtingų Vyriausybės departamentų koordinavimui. 2023 m. pavasarį šis komitetas pristatė Vaikų skurdo ir gerovės programą, kuria siekiama proverižio vaikų skurdo temoje per 2,5 metų laikotarpį.

Lenkija

Informacijos apie formalius tarpinstitucinio bendradarbiavimo formatus Lenkijoje nerasta, ekspertų teigimu dažniausiai bendradarbiavimas įvyksta *ad hoc*, esant poreikiui.

Čekija

Prie Čekijos Vyriausybės įsteigtos tarybos žmogaus teisių klausimams ir komitetai yra pagrindiniai tarpinstitucinio bendradarbiavimo bei bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis formatai (plačiau žr. 7 psl.).

Tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimas

Lietuvoje pranešimus ir ataskaitas tarptautinių sutarčių stebėsenos institucijoms rengia Vyriausybės nutarimu iš ministerijų atstovų sudarytos komisijos (žr. [LRV nutarimas dėl pranešimų pagal Jungtinių Tautų žmogaus teisių apsaugos konvencijas, kurių dalyvė yra Lietuvos Respublika, ir Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos vykdomai Visuotinei periodinei peržiūrai rengimo ir pateikimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir komisijų sudarymo](#)). Kiekviena komisija turi pirmininkaujančią ministeriją, kuri koordinuoja ataskaitos rengimo ir rekomendacijų peržiūros procesą.

Dalies valstybinių institucijų atstovų, su kuriais buvo atlikti interviu įgyvendinant pirmąjį šio projekto etapą, įvardijo, kad svarstant ir įgyvendinant tarptautinių sutarčių stebėsenos institucijų rekomendacijas (pvz., Jungtinių Tautų visuotinės periodinės peržiūros rekomendacijas), atsiskleidžia neaiškus atsakomybės už žmogaus teisių sritis pasiskirstymas tarp institucijų: kuri institucija turėtų įgyvendinti rekomendacijas dėl kovos su antisemitizmu, arba dėl LGTBQIA+ asmenų lygiateisiškumo? Kai kurie valstybinių institucijų atstovai įvardijo, kad komisijų sudėtis reiktų peržiūrėti ir atnaujinti. Kiti teigė, kad reiktų daugiau erdvės keisti komisijų sudėtis pagal poreikį (pvz., atsižvelgus į gautas pastabas nuspręsti kurių institucijų atstovai yra reikalingi). Be to, Lietuvoje nėra vieningo mechanizmo tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenai. Pavyzdžiui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pirmininkaujama Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims komisija rengia rekomendacijų įgyvendinimo veiksmų planus, pristato juos LR Seimui, kitos komisijos tokių veiksmų nesiima.

Užsienio valstybių ekspertų klausėme, kaip jų šalyse organizuojamas tarptautinių sutarčių stebėsenos institucijų rekomendacijų pasiskirstymas, įgyvendinimas ir įgyvendinimo stebėseną.

Trumpai: Suomijos Vyriausybė kasmet peržiūri tarptautinių žmogaus teisių stebėsenos mechanizmų rekomendacijas.

Viena iš Vyriausybės pagrindinių ir žmogaus teisių tinklo užduočių – stebėti, kaip Suomija įgyvendina rekomendacijas, kurias gavo iš tarptautinių sutarčių stebėsenos institucijų.

2023 m. Suomijos Vyriausybės pareiškime Parlamentui, kuriuo skatinama lygybė, lyčių lygybė ir nediskriminavimas Suomijos visuomenėje, numatytas naujas rekomendacijų politinės peržiūros mechanizmas: Vyriausybė kasmet peržiūrės tarptautinių žmogaus teisių stebėsenos institucijų Suomijai pateiktus sprendimus, išvadas ir rekomendacijas ir priims sprendimą dėl priemonių, kurių reikia imtis.

Airija

Trumpai: Airijoje tarptautinių rekomendacijų peržiūra paskirstyta tarp Vyriausybės departamentų, panašiai kaip Lietuvoje tarp ministerijų.

Airijoje nėra vieningo tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimo mechanizmo, tačiau stengiamasi tarptautinius įsipareigojimus įtraukti į nacionalinės žmogaus teisių apsaugos strategijas.

Kiekviena tarptautinė žmogaus teisių konvencija turi lyderiaujančią departamentą, kuris yra atsakingas už ataskaitų rengimą ir gynimą tarptautiniuose komitetuose. Užsienio reikalų departamentas atsakingas už bendruosius paktus, Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą bei Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą. Šiuo aspektu Airijos sistema panaši į Lietuvos.

Lenkija

Trumpai: Lenkijoje tarptautinių rekomendacijų peržiūra paskirstyta tarp ministerijų, panašiai kaip Lietuvoje.

Lenkijoje nėra standartizuotos tarptautinių stebėsenos institucijų rekomendacijų įgyvendinimo procedūros ar mechanizmo. Atskiros ministerijos ir institucijos, kurių kompetencijai priklauso tam tikra sritis, susipažįsta su tarptautinių organizacijų ir institucijų rekomendacijomis ir imasi teisėkūros, organizacinių, administracinių ir kitų priemonių šioms rekomendacijoms įgyvendinti. Europos žmogaus teisių teismo sprendimų įgyvendinimą stebi Lenkijos žmogaus teisių komisaras.

Čekija

Trumpai: Čekijoje ataskaitas tarptautiniams stebėsenos mechanizmams rengia Vyriausybės žmogaus teisių tarybos sekretoriatas, t.y. ataskaitų rengimas ir rekomendacijų peržiūra yra centralizuota.

Vyriausybės žmogaus teisių tarybos sekretoriatas rengia didžiąją dalį ataskaitų tarptautinėms stebėsenos institucijoms, viešina rekomendacijas ir rūpinasi, kad Vyriausybės tarybos atkreiptų dėmesį į tarptautinių organizacijų iškeltus klausimus.

Vyriausybės tarybos prižiūri teisiškai neįpareigojančių (ang. *legally non-binding*) rekomendacijų įgyvendinimą, tačiau šis mechanizmas nėra formalizuotas. Čekijos ekspertų teigimu, šios tarybos daugiau dėmesio skiria iškeltoms problemoms, o ne konkrečioms tarptautinių stebėsenos organizacijų rekomendacijoms. Privalomų rekomendacijų, pavyzdžiui, gautų iš Europos Žmogaus Teisių Teismo, įgyvendinimą prižiūri Teisingumo ministerija.

Bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) atstovai, kuriuos apklausėme rengiant pirminę projekto apžvalgą, įvardino, kad valstybinės institucijos vis dažniau kviečia NVO ir pilietinės visuomenės atstovus/-es dalyvauti teisės aktų rengimo procesuose, darbo grupių, komisijų ir tarybų posėdžiuose, sprendžiant su žmogaus teisėmis susijusius klausimus. NVO atstovai taip pat pažymėjo, kad neretai į jų pasiūlymus neatsižvelgiama. Be to, dalyvavimas valstybinių institucijų organizuojamuose posėdžiuose ir susitikimuose yra laikui imlus, tačiau neatlygintinas darbas.

Užsienio ekspertų klausėme apie bendradarbiavimo su NVO praktikas jų valstybėse bei apie atlyginimo NVO atstovams už dalyvavimą konsultacijose su valstybinėmis institucijomis mechanizmus. Visų keturių valstybių, kurios yra apžvelgiamos šioje analizėje, atstovai/-ės įvardijo, kad jų šalyse NVO valstybinių institucijų posėdžiuose, komisijose ar tarybose dalyvauja neatlygintinai, tačiau šią problemą stengiamasi spręsti užtikrinant pakankamą valstybės paramą nuolatinei nevyriausybinių organizacijų veiklai.

Suomija

Trumpai: Suomijos valstybiniame sektoriuje naudojamos vieningos gairės, kaip įtraukti pilietinę visuomenę ir NVO į sprendimų priėmimo procesus.

Suomijoje yra nustatytos konsultacijų su pilietine visuomene gairės, pagal kurias organizuojamos konsultacijos, klausymai ir kitos procedūros. Jomis ypač dažnai naudojama rengiant teisės aktų projektus. Pavyzdžiui, remiantis šiomis gairėmis, buvo organizuojamos konsultacijos ir dirbtuvės su NVO ir akademijos atstovais/-ėmis, rengiant trečiąjį Suomijos Nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą.

Prie Teisingumo ministerijos veikia Pilietinės visuomenės politikos patariamoji taryba, kurios uždaviniai – skatinti viešosios administracijos ir pilietinės visuomenės sąveiką ir gerinti pilietinės visuomenės veiklos sąlygas.

Suomijoje nėra mechanizmo, pagal kurį NVO atstovams būtų mokama už dalyvavimą konsultacijose. Kai kuriose darbo grupėse nariams gali būti mokama už dalyvavimą posėdžiuose, tačiau tai nėra labai paplitusi praktika.

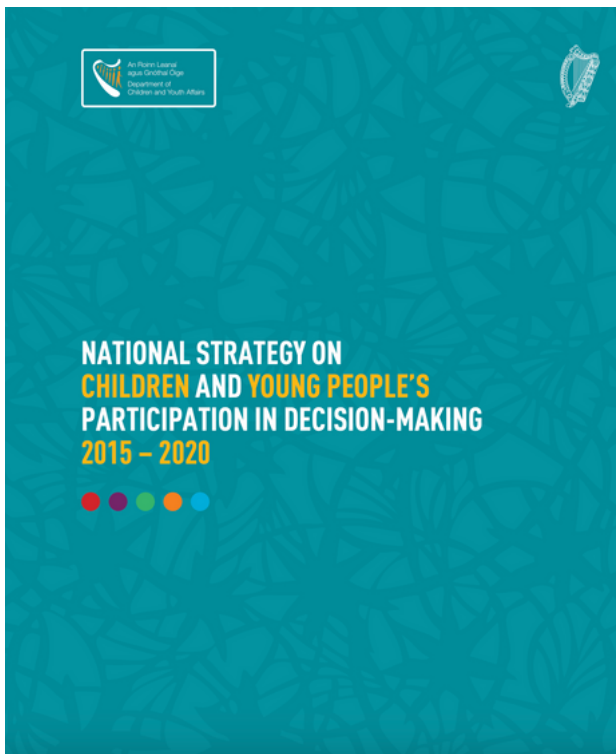

Airija

Trumpai: Airijoje daug dėmesio skiriama ne tik NVO atstovų/-ių, bet ir pilietinės bei plačiosios visuomenės įtraukimui į sprendimo priėmimo procesus.

Airijos Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamento atstovų teigimu, valstybinės institucijos deda daug pastangų, kad santykis su NVO ir pilietine visuomene taptų partneryste ir neliktų konsultaciniame lygmenyje. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į rasizmo problemos specifiką, sukurti Airijos anti-rasizmo strategiją buvo patikėta pilietinės visuomenės atstovams/-ėms: Nacionaliniam Airijos kovos su rasizmu planui parengti buvo suburtas specialus Anti-rasizmo komitetas, sudarytas iš NVO ir akademijos atstovų/-ių.

Airijos ekspertų teigimu, daug dėmesio skiriama plačiosios visuomenės, ne tik NVO atstovų/-ių, įtraukimui į sprendimų priėmimo procesus. Pavyzdžiui, 2015-2020 m. Airijoje buvo įgyvendinama Nacionalinė vaikų ir jaunimo dalyvavimo sprendimų priėmimo procesuose strategija.

Airijos nacionalinė vaikų ir jaunimo dalyvavimo sprendimų priėmimo strategija, 2015-2020 m.

Remiantis šia strategija sukurta vaikų ir jaunimo įtraukties į sprendimo priėmimo procesus sistema, kuri sujungia jaunimo organizacijas (regionines tarybas, jaunimo senatą ir parlamentą). Be to, įkurtas Nacionalinis vaikų ir jaunimo dalyvavimo ofisas, Hub na nÓg, kurio tikslas – remti Vyriausybės departamentus, valstybines agentūras ir NVO, kad vaikams ir jaunimui būtų suteikta galimybė išsakyti savo nuomonę priimant sprendimus, ypatingą dėmesį skiriant tiems, kurių balsai girdimi rečiau (pavyzdžiui, vaikams su negalia, LGBTQIA+ vaikams, įkalintų asmenų vaikams ir pan.).

Airijoje nėra mechanizmo pagal kurį nevyriausybių organizacijų atstovams/-ėms būtų atlyginta už įsitraukimą į valstybinių institucijų veiklas. Šią problemą stengiamasi spręsti užtikrinant pakankamą valstybės finansavimą nuolatinėms NVO veikloms.

Lenkija

Trumpai: Žmogaus teisių komisaro biuras inicijuoja reguliarius susitikimus su NVO ir pilietinės visuomenės atstovais/-ėmis, tačiau tikimasi, kad naujasis Pilietinės visuomenės ministras užtikrins dar didesnę jų įtrauktį į politinius procesus

Lenkijos žmogaus teisių komisaro biuras rengia reguliarius susitikimus su NVO ir pilietinės visuomenės atstovais/-ėmis. Šis biuras yra nepriklausoma teisinės kontrolės ir apsaugos institucija, sauganti Konstitucijoje ir kituose teisės aktuose nurodytas žmogaus ir piliečio laisves bei teises. Atitikmuo šiai institucijai Lietuvoje yra su žmogaus teisėmis dirbančios kontrolierių įstaigos – Seimo kontrolierių įstaiga ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.

Informacijos apie Lenkijos vyriausybės ir ministerijų bendradarbiavimą su NVO ir pilietine visuomene nerasta. Ekspertų teigimu, tikimasi, kad naujai įsteigta Pilietinės visuomenės ministro pozicija padės užtikrinti didesnę NVO įtraukimą.

Čekija

Trumpai: Čekijoje bendradarbiavimas su NVO ir pilietine visuomene užtikrinamas prie Vyriausybės įsteigtose, nuolatinėse tarybose.

Prie Čekijos Vyriausybės įsteigtos tarybos žmogaus teisių klausimams yra pagrindiniai bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis formatai (plačiau aprašyta 7 psl.). Šios tarybos susitinka reguliariai, 4–5 kartus per metus. Nevyriausybinių organizacijų atstovai tarybų veikloje dalyvauja *pro bono*.

Valstybės tarnautojų švietimas žmogaus teisių srityje

Atliekant interviu pirmojo šio projekto etapo metu, dalis valstybinių institucijų atstovų/-ių įvardijo, kad vienas iš iššūkių dirbant su žmogaus teisių užtikrinimu Lietuvoje yra netolygus žmogaus teisių suvokimas ir išmanymas tarp valstybės tarnautojų. Jų teigimu, dėl siauro žmogaus teisių supratimo ar neigiamų išankstinių nuostatų valstybės tarnautojų tarpe, dažnai žmogaus teisių užtikrinimo priemonės yra vykdomos „ant popieriaus“, kad būtų formaliai įgyvendinta tarptautinė rekomendacija ar reikalavimas, tačiau praktinis priemonės įgyvendinimas nėra užtikrinamas ar stebimas.

Apklausoje metu užsienio ekspertų klausėme kaip valstybės tarnautojai jų šalyse mokomi apie žmogaus teises ir tarptautinius jų standartus – ar tokio pobūdžio mokymai yra standartizuoti, privalomi? Kas atsakingas už jų organizavimą?

Suomija

Trumpai: Suomijoje visi nauji valstybės tarnautojai yra supažindinami su pagrindinių ir žmogaus teisių principais įvadinių mokymų metu. Be to, oficialiai išreikšta politinė valia sistemingai tobulinti valstybės tarnautojų žinias žmogaus teisių srityje.

Sistemingas valstybės tarnautojų kompetencijų žmogaus teisių srityje tobulinimas buvo įvardintas kaip prioritetinga sritis 2019-2023 m. Suomijos Vyriausybės programoje. Taip pat, 2023 m. Suomijos Vyriausybės pareiškime Parlamentui, kuriuo skatinama lygybė, lyčių lygybė ir nediskriminavimas Suomijos visuomenėje, įvardinta, kad „siekiant didinti politinės vadovybės ir vyresniųjų valstybės pareigūnų informuotumą bus rengiami lygybės ir lyčių lygybės mokymai“.

Įgyvendindama trečiąjį Nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą, Suomijos teisingumo ministerija parengė gaires, kaip vertinti pagrindinių teisių ir žmogaus teisių poveikį rengiant teisės aktų projektus. Šia tema taip pat buvo sukurtas nuotolinis kursas, kuriuo gali naudotis visi valstybės tarnautojai.

Vis daugiau dėmesio pagrindinėms ir žmogaus teisėms skiriama Teisingumo ministerijos organizuojamuose teisės aktų rengimo kursuose, kuriais siekiama išplėsti ir pagilinti ekspertų, dirbančių teisės aktų rengimo srityje, įgūdžius, taip pat stengiantis suvienodinti teisės aktų rengimo praktiką ir procedūras Vyriausybėje.

Be to, įvadinių mokymų metu, visi nauji valstybės tarnautojai Suomijoje yra supažindinami su pagrindinių ir žmogaus teisių principais.

2023 m. Suomijos Vyriausybės pareiškime Parlamentui

Airija

Trumpai: Nuo tam tikro pareigybės lygio, visi Airijos valstybės tarnautojai privalo baigti nuotolinius viešojo sektoriaus lygybės ir žmogaus teisių prievolės vykdymo mokymus.

Remiantis Airijos viešojo sektoriaus lygybės ir žmogaus teisių prievole, nuo tam tikro pareigybės lygio, visi valstybės tarnautojai privalo baigti nuotolinius viešojo sektoriaus lygybės ir žmogaus teisių prievolės vykdymo mokymus. Šiuos ir kitus žmogaus teisių mokymus valstybės tarnautojams organizuoja Airijos žmogaus teisių ir lygybės komisija (nepriklausoma institucija, įgaliota skatinti ir ginti žmogaus teises, stebėti žmogaus teisių užtikrinimą bei dirbti žmogaus teisių švietimo ir informuotumo didinimo srityse). Šios komisijos svetainėje rašoma: „Lygybės ir žmogaus teisių apsauga ir skatinimas yra valstybės tarnautojų darbo pagrindas. Mes visi privalome prisidėti prie viešojo sektoriaus prievolės įgyvendinimo.“ Airijos ekspertų teigimu, viešojo sektoriaus prievolė padeda viešajame sektoriuje formuoti tokį organizacinį klimatą, kuriame žmogaus teisių kompetencijų tobulinimas suvokiamas kaip būtinybė sektoriuje dirbantiems žmonėms.

Daugiau informacijos apie Airijos viešojo sektoriaus lygybės ir žmogaus teisių prievolę galima rasti [čia](#).

Lenkija

Trumpai: Lenkijoje nėra standartizuotų ar privalomų mokymų apie žmogaus teises valstybės tarnautojams, tačiau įgyvendinamos pavienės edukacinės iniciatyvos.

2023 m. Lenkijos žmogaus teisių komisaro biuras, įgyvendindamas projektą „Parama nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms stebint pagrindines teises ir su jais susijusius teisinės valstybės aspektus“, atliko apklausą, kuria siekė įvertinti valstybės tarnautojų, kažkokia apimtimi dirbančių su ES lėšų įsisavinimu, žinias apie ES pagrindinių teisių chartijoje numatytas žmogaus teises. Apklausus ~900 darbuotojų, apklausos rezultatai parodė, kad apie 60 proc. jų negali įvardinti nei vienos pagrindinės žmogaus teisės.

Atsižvelgus į šiuos rezultatus, Žmogaus teisių komisaro biuras parengė gaires, kaip įvertinti valstybinio sektoriaus vykdomų veiklų atitikimą žmogaus teisių standartams (rengiant šią apžvalgą, t.y. 2024 m. vasarį, šios gairės dar nebuvo paviešintos).

Čekija

Trumpai: Čekijoje nėra standartizuotų ar privalomų mokymų apie žmogaus teises valstybės tarnautojams, tačiau vykdomos pavienės iniciatyvos.

Čekijoje nėra standartizuotų ar privalomų mokymų apie žmogaus teises valstybės tarnautojams, mokymai ir seminarai organizuojami esant poreikiui ar įgyvendinant projektus susijusius su konkrečiomis žmogaus teisių temomis.

Pavyzdžiui, Čekijos atstovo Europos žmogaus teisių teismui biuras įgyvendino Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo paremtą projektą, kurio metu rengė mokymus viešojo sektoriaus darbuotojams, ypač dirbantiems su teisėkūra, apie EŽTT jurisdikciją ir sprendimus prieš Čekiją. Šio projekto rėmuose taip pat buvo parengtos gairės apie nacionalinių teisės aktų suderinamumą su ES žmogaus teisių standartais.

Remiantis pirmojo projekto etapo metu identifikuotais Lietuvos žmogaus teisių sistemos iššūkiais bei šiame dokumente apžvelgta užsienio valstybių praktika, siekiant pagerinti žmogaus teisių užtikrinimą Lietuvoje, būtų galima imti šių žingsnių:

- Išspręsti lyderystės žmogaus teisių politikos srityje klausimą: kuri institucija/-os turėtų būti atsakingos už žmogaus teisių politikos koordinavimą? Ar ši funkcija galėtų būti priskirta jau egzistuojančiai institucijai ar pareigybei? Ar yra poreikis kurti naują pareigybę žmogaus teisių politikos koordinavimui?
- Peržiūrėti žmogaus teisių strategijų ir veiksmų kūrimo procesus: ar užtikriname, kad Lietuvoje kuriamos strategijos ir veiksmų planai atspindi realius visuomenės poreikius? Ar planavimo dokumentai užtikrina veiklų tvarumą, tęstinumą? Kokiais įrankiais vertiname žmogaus teisių užtikrinimo priemonių (ypač prevencinių) veiksmingumą?
- Įvertinti tarpinstitucinio bendradarbiavimo žmogaus teisių srityje veiksmingumą ir nuoseklumą bei įvertinti galimybę tarpinstitucinio bendradarbiavimo formatus žmogaus teisių klausimams perkelti į vyriausybinių lygmenį (kaip tai jau yra padaryta su Tarpžinybinė vaiko gerovės taryba).
- Peržiūrėti tarptautinių stebėsenos mechanizmų rekomendacijų įgyvendinimo ir įgyvendinimo stebėsenos procesus: ar dabartinės ataskaitų ir pranešimo rengimo komisijų sudėtys atspindi jas organizuojančių institucijų poreikius? Kaip peržiūros ir kaupiamos iš tarptautinių stebėsenos mechanizmų gaunamos rekomendacijos? Kaip užtikrinti jų įgyvendinimo stebėseną vyriausybės lygmenyje?
- Peržiūrėti bendradarbiavimo su NVO ir pilietine visuomene praktikas: kokių priemonių galėtume imtis, kad bendradarbiavimas su NVO būtų tvarus, abipusiai naudingas ir nesudarytų perteklinės naštos NVO atstovams/-ėms?
- Organizuoti valstybės tarnautojų informuotumo žmogaus teisių srityje tyrimą bei įvertinti privalomų žmogaus teisių mokymų valstybės tarnautojams galimybes.

Ieškant tinkamiausių sprendimų Lietuvos žmogaus teisių sistemai tobulinti, šioje apžvalgoje aprašytos Airijos, Čekijos, Lenkijos ir Suomijos praktikos žmogaus teisių politikos srityje gali pasitarnauti kaip galimybių kelrodis. Konkretūs sprendimai siekiant spręsti Lietuvos žmogaus teisių sistemos iššūkius turėtų būti priimami atlikus papildomas dabartinės situacijos analizes bei įsiklausius į valstybės tarnautojų, nevyriausybinių organizacijų atstovų/-ių ir kitų ekspertų/-čių įžvalgas.

Už pagalbą rengiant šią apžvalgą dėkojame Airijos Vaikų, lygybės, negalios, integracijos ir jaunimo departamento, Čekijos Vyriausybės žmogaus teisių tarybos sekretoriato, Lenkijos teisingumo ministerijos, Lenkijos žmogaus teisių komisaro biuro ir Suomijos Teisingumo ministerijos atstovams/-ėms.